

FECHER, F., «Politique d'austérité et récession économique. Incidence sur la distribution du revenu des Belges de 1980-1984», *Cahiers Economiques de Bruxelles*, 1987, nr. 114, blz. 397-420.

MOESEN, W., «De onvermijdelijke sanering van de staatsfinanciën», in: DETREMMERIE, H., BRANSON, R., e.a., *De overkant. Een economisch beleid voor de tweede helft van de jaren tachtig*, Kapellen, De Nederlandsche Boekhandel / Uitgeverij Pelckmans, 1986a, blz. 81-118.

MOESEN, W., «Keynes en krimpbudgettering: de saneringsoperatie in België», *Maandschrift Economie*, 1986b, nr. 6, blz. 461-466.

MOESEN, W., & VAN POECK, A., «De exportprestaties van de Belgische economie: beleidsmaatregelen en tegenvallers», *Economisch en Sociaal Tijdschrift*, 1984, nr. 4, blz. 411-424.

NOLAN, B., «Unemployment and the Size Distribution of Income», *Economica*, 1986, nr. 212, blz. 421-445.

PACOLET, J., «Vier jaar aandelenwet: tijd voor een eindbalans», *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, 1985, nr. 12, blz. 977-994.

PERSYN, C., «Werklozen», in: VAN LANGENDONCK, J., e.a., *Volmachten en Sociale Zekerheid - 1983/84*, Antwerpen, Kluwer, 1985, blz. 41-103.

PEETERS, J., «De crisisfinanciering in de sociale zekerheid. Feiten en tendensen, 1975-1985», *Economisch en Sociaal Tijdschrift*, 1987, nr. 2, blz. 211-239.

PRAET, P. & VUCHELEN, J., «La mesure de la distribution fonctionnelle des revenus en Belgique: une comparaison de deux optiques», *Cahiers Economiques de Bruxelles*, 1985, nr. 107, blz. 327-350.

PRAET, P. & VUCHELEN, J., «Impact des gains en capital sur la position relative des ménages: une optique macroéconomique», *Les niveaux de vie des Belges*, Charleroi, CIFOP, 7ème congrès des économistes Belges de langue française (Commission 4), 1987, blz. 327-350.

RUGGLES, P. & O'HIGGINS, M., «Retrenchment and the New Right: A Comparative Analysis of the Impacts of the Thatcher and Reagan Administrations», in: REIN, M. e.a. (ed.), *Stagnation and Renewal in Social Policy. The Rise and Fall of Policy Regimes*, New York / Londen, 1987, blz. 160-190.

SAVAGE, R., «1981-1985: Inkomens en koopkracht - enkele elementen ter beoordeling», *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, 1986, nr. 3, blz. 235-255.

SCP, *Berekend beleid*, 's-Gravenhage, Staatsuitgeverij, 1985, 380 blz.

VAN LANGENDONCK, J., VAN BUGGENHOUT, B., e.a., *Volmachten en sociale zekerheid - 1983/84*, Antwerpen, Kluwer, 1985, 315 blz.

VAN STEENBERGE, J., «Financiering», in: VAN LANGENDONCK, J., e.a., *Volmachten en sociale zekerheid - 1983/84*, Antwerpen, Kluwer, 1985, blz. 275-298.

VAN WESEMAEL, E., «De aandelenwet: een evaluatie», *Kwartalberichten van de Economie*, 1985, nr. 2, blz. 77-98.

«De ondernemingswinsten in 1985», *KB-Weekberichten*, 1986, nr. 36, blz. 1-6
«Loonmatiging», *Arbeidsblad*, 1986, nr. 2, blz. 147-164.

«Rendabiliteit van de Belgische niet-financiële vennootschappen 1979-1985», *KB-Weekberichten*, 1987, nr. 26, blz. 5-6.

BOEKBESPREKINGEN

ALGEMENE ECONOMIE

Martin FELDSTEIN, ed.

International Economic Cooperation. A National Bureau of Economic Research Conference Report
Chicago/Londen, The University of Chicago Press, 1988, x + 335 blz. -
Prijs: 21,50 \$ (paperback), 59,95 \$
(hardback)

Dit boek is een bundeling van discussieteksten (en discussies) van een conferentie die het National Bureau of Economic Research (NBER) in de V.S. in april 1987 wijdde aan onderwerpen in verband met internationale economische samenwerking. Vier grote domeinen werden hierbij behandeld: macro-economisch beleid, wisselkoersbeleid, internationale handel en de schuldenlast van ontwikkelingslanden. Telkens stond één auteur in voor de basistekst. De reactieteksten en de discussies werden telkens verzorgd door een panel van leidende economen en beleidsverantwoordelijken.

Stanley Fisher (MIT) maakt in zijn bijdrage een historische balans op van (macro-economische) beleidssamenwerking in theorie en praktijk. Hij besluit dat het monetair en fiscaal beleid van één land slechts een relatief klein effect heeft op de economische activiteit en inflatie in andere landen, waardoor de potentiële voordelen van coördinatie gering zijn. «The best that each country can do for other countries is to keep its own economy in shape» (p. 39).

In het tweede thema, rond coördinatie op het vlak van wisselkoersbeleid, behandelt Richard Marston (University of Pennsylvania) achtereenvolgens de (hoge) variabiliteit van wisselkoersen, de rol van wisselmarktinterventies, de voor- en nadelen van vaste wisselkoersen en de regels bij «managed floating» (inclusief de voorstellen voor doelzones). De verschillende reacties spitsten zich toe op de vraag of de toekomst eerder ligt in de beperking van wisselkoersbewegingen dan wel in (macro-economische) beleidsveranderingen.

David Richardson (University of Wisconsin) behandelt de internationale handelspolitiek, meer bepaald binnen het kader van de GATT. De auteur beschouwt deze materie vanuit «strategisch» perspectief, en maakt daarom gebruik van bv. het *Prisoner's Dilemma* om de GATT-overeenkomsten te evalueren en de gevolgen van de veranderende beleidsomgeving in te schatten.

In een laatste bijdrage stelt Jeffrey Sachs (Harvard) dat, alhoewel de reactie op de schuldencrisis in de derde wereld in 1982 een succesvolle toepassing is van internationale samenwerking, een duurzame oplossing voor dit probleem niet wordt bereikt zonder nieuwe initiatieven in de richting van schuldverlichting, risicodeling en een omkering van de huidige netto-uitvloeit van kapitaal in de derde wereld.

Dit boek geeft een aantal uitstekende overzichten van de huidige situatie en de lezer krijgt aan de hand van de verschillende reacties en de samenvatting van de discussies een relatief goed overzicht van de verschillende punten van discussie die in deze materie nog ter tafel liggen.

Dany Cassimon

Ralph C. BRYANT e.a., eds.

Empirical Macroeconomics for Interdependent Economies (+ Supplemental Volume)

Washington, DC, The Brookings Institution, 1988, xvii + 342 (+ viii + 347) blz. - Prijs: 45,50 \$ (set)

Het boek *Empirical Macroeconomics for Interdependent Economies* is een verslag van de resultaten en bevindingen van een onderzoeksproject van *The Brookings Institution*. In de inleiding wordt dit project bondig voorgesteld. De doelstellingen zijn tweeledig: het bijeenbrengen van bestaande macro-economische internationale modellen en de evaluatie van de budgettaire en monetaire politiek van de V.S.A. vanaf 1984 aan de hand van deze modellen. Hiertoe werden met de twaalf deelnemende modellen een aantal simulaties uitgevoerd waarvan de resultaten in het tweede deel van het boek uitvoerig besproken worden. Er wordt eerst een theoretische analyse gegeven van de internationale effecten van economische maatregelen. Dit theoretisch kader vormt de basis voor de bespreking van de verschillende simulaties die met de modellen werden uitgevoerd. Hier wordt niet enkel stilgestaan bij de gelijklopende resultaten, maar wordt vooral gezocht naar verklaringen voor de divergenties tussen de modellen. De simulaties worden verder gebruikt voor het berekenen van een aantal multiplicatoren die resulteren uit de monetaire en budgettaire tussenkomsten. Dit deel van het boek wordt aangevuld met een groot aantal grafieken en tabellen die in meer detail een overzicht geven van de simulatieresultaten. Handig is dat deze overvloed aan cijfermateriaal gebundeld is in een afzonderlijk volume.

Het derde deel van het boek brengt een aantal teksten samen die een bepaald aspect van de theorie, de bouw en de identificatie van internationale macro-economische modellen behandelen. Hierbij wordt aandacht besteed aan de manier waarop rekening dient gehouden te worden met verwachtingen, de alternatieve benaderingen van wijzigingen in de wisselkoersen en de mogelijkheden om de aanbodzijde in de economie te modelleren.

In het vierde deel wordt het gebruik van modellen bij de economische beleidsvorming behandeld. Hierbij wordt getracht om de macro-economische politiek die de V.S.A. gedurende de periode 1986-1988 voerde te beoordelen op basis van de deelnemende modellen.

Voor wie geïnteresseerd is in de informatie die bestaande internationale macro-economische modellen geven over de effecten van alternatieve monetaire en budgettaire maatregelen van de V.S.A. en een aantal OESO-landen, zijn vooral het tweede en vierde deel van dit boek van belang. Vermits hierbij de empirie centraal staat, is de kans echter groot dat de gerapporteerde resultaten en multiplicatoren vrij snel verouderd zullen zijn en hierdoor hun onmiddellijke toepasbaarheid verliezen. Dit neemt niet weg dat het inzicht dat zij geven in de verschillende modellen en in de effectiviteit van een aantal economische maatregelen een belangrijke bijdrage is voor de evolutie in de bouw van internationale modellen.

Hilde Meersman

Wallace C. PETERSON, ed.

Market Power and the Economy. Industrial, Corporate, Governmental, and Political Aspects. Recent Economic Thought Series

Boston / Dordrecht / Londen, Kluwer Academic Publishers, 1988, xi + 176 blz. - Prijs: 110 gulden.

Met dit boek beogen de auteurs een bijdrage te leveren tot het opheffen van de dichotomie tussen de theorie van volmaakte mededinging (de «Invisible Hand» van Adam Smith) en een belangrijk feit uit de economische realiteit, nl. het bestaan van (markt-)macht.

In een eerste, inleidend, hoofdstuk («Industrial Power: Meaning and Measurement») schetst Prof. R. Peterson het concept marktmacht in zijn ruimste betekenis en dimensies.

Het historisch aspect wordt in het tweede hoofdstuk («Economic Power: History and Institutions») uitgediept door Prof. J.R. Munkirs. In het bijzonder worden die factoren belicht die ertoe hebben geleid dat de industriële onderneming de belangrijkste institutie is geworden waarlangs marktmacht wordt uitgeoefend op de moderne economie.

Prof. D.F. Greer onderzoekt in het derde hoofdstuk («The Concentration of Economic Power») de concentratietendensen in de Amerikaanse economie en dit aan de hand van een zelfontworpen concentratie-matrix.

In een vierde bijdrage («Corporate Power and Economic Performance») wordt door Prof. W.M. Dugger nagegaan hoe technologische innovaties inzake organisatie, geleid hebben tot het ontstaan van het «imperial conglomerate» en wat de (negatieve) impact hiervan is geweest op de Amerikaanse economie.

In het vijfde hoofdstuk («National Economic Management and the Supranational Economy») bespreekt Prof. J. Willoughby het probleem vanuit een internationaal politiek-economisch standpunt. Voor de problemen inzake (nationale) controle suggereert hij praktische oplossingen.

Prof. J. Petr gaat in zijn bijdrage («Economic Power and the Political Process») de impact na van economische macht op de formulering, de implementatie en de interpretatie van de economische politiek.

In het laatste hoofdstuk («Concluding Observations»), geschreven door Prof. W. Peterson, worden de voornaamste bevindingen nog eens samengevat.

«Market Power and the Economy» is een interessant boek omdat het behandeld onderwerp in al zijn dimensies wordt ontleed. Het is wel jammer dat de empirische illustraties uitsluitend betrekking hebben op de Amerikaanse economie en dat sommige bijdragen elkaar deels overlappen.

Geert Steurs

Paul W. MacAVOY e.a.

Privatization and State-Owned Enterprises. Lessons from the United States, Great Britain and Canada. Rochester Studies in Economics and Policy Issues

Boston / Dordrecht / Londen, Kluwer Academic Publishers, 1989, x + 362 blz.

Privatisering wordt sinds het begin der jaren tachtig in diverse landen beschouwd als een oplossing voor vele problemen, gaande van een vermindering van het overheidstekort tot de herstructurering van hele sectoren met het oog op de concurrentiekracht. Politiek gezien mogen er dan al tegengestelde doelstellingen zijn, de uiteindelijke resultaten gaan steeds eenzelfde richting uit: een hogere produktiviteit, een kleinere publieke sector, besparingen op het overheidsbudget.

Het voorliggende boek is de neerslag van een conferentie rond privatisering, georganiseerd door het *Bradley Policy Research Center* (Universiteit van Rochester, november 1987). Een eerste sectie gaat in op de theoretische onderbouw van het privatiseringsproces, waarbij vertrokken wordt van de rol en de mogelijkheden van overheidsbedrijven. In deze context wordt onder meer verwezen naar de relatief zwakke positie van de taksbetaler-aandeelhouder, in vergelijking met andere groepen die een zgn. «claim» op de werking van het overheidsbedrijf hebben: consumenten, vakbonden, management.... Het geheel wordt op een voortreffelijke manier geïllustreerd met empirisch materiaal.

De twee overige secties gaan dieper in op het privatiseringsdebat in de Verenigde Staten enerzijds, het Verenigd Koninkrijk en Canada anderzijds. Vooral het economisch succes van de privatisering onder Thatcher biedt stof tot nadenken aan allen die in ons land werken rond overheidstussenkomst en privatisering.

Bedoeling van de organisatoren (en de uitgever) was te komen tot een confrontatie tussen het wetenschappelijk onderzoek op dit terrein en degenen die politiek actief zijn in het privatiseringsproces. Deze «confrontatie» is duidelijk geslaagd, wat mag blijken uit volgend voorbeeld. De bijdrage van Vickers en Yarrow over het Britse privatiseringsproces wordt kritisch beoordeeld door Sir Alan Walters, voormalig adviseur van Thatcher. Deze laatste wordt vrij scherp waar hij besluit dat de economische theorie weinig kan bijdragen tot het politiek privatiseringsdebat.

Een slotbemerking: alle papers gaan in op de efficiëntie en het management van overheids- en private ondernemingen. Zolang er een discrepantie is tussen de twee zal de trend naar privatisering voortduren. Dit boek kan dan ook sterk aanbevolen worden aan iedereen die met de problematiek begaan is.

Eddy Van de Voorde

John GROENEWEGEN

Planning in een markteconomie. Indicatieve planning, industriebeleid en de rol van de publieke onderneming in Frankrijk in de periode 1981-1986 Delft, Eburon, 1989, 364 blz.

Reeds in de 17de eeuw werden door de overheid in Frankrijk diepgaande interventies gedaan in de industriële ontwikkeling, vooral door Colbert, minister onder Lodewijk XIV. In de 18de eeuw werden door de ministers zelfs eigen opleidingsinstituten opgericht. Zo ontstonden verschillende «Grandes Ecoles», die ook vandaag nog de overheid voorzien van hooggekwalificeerde ingenieurs en ambtenaren. Deze afgestudeerden vormen het «corps d'état». Vanaf 1945 heeft Frankrijk negen nationale plannen meegemaakt. Het Negende Plan liep tot 1988. In zijn boek (zijn doctoraal proefschrift) concentreert John Groenewegen zich vooral op het socialistisch beleid onder Mitterrand in de periode 1981-86. Groenewegen zoekt antwoorden op de volgende drie vragen:

1. Hoe heeft het Negende Plan in Frankrijk vorm gegeven aan het industriebeleid?
2. Waarom kreeg het beleid die vorm?
3. Was het beleid succesvol in het bereiken van de doelstellingen?

Bij de beantwoording maakt Groenewegen handig gebruik van diverse economische theorieën, zonder de niet-economische invloeden te vergeten. Groenewegen bestudeert eerst de theorieën over indicatieve planning, over ondernemingsstrategieën en industriebeleid, en over publieke ondernemingen. Daarna wordt de Franse economische ordening van vroeger en nu besproken. Dit wordt gevolgd door een gevalstudie van de kern van het socialistisch industriebeleid, de zogeheten «filière électronique». Dit is een netwerk dat in feite bestaat uit een grote variëteit van branches, zoals telecommunicatie, computers, massaconsumptiegoederen enz.

In zijn analyse van het hoe en het waarom toont Groenewegen duidelijk aan dat elke economische theorie slechts een deel van de complexe werkelijkheid betreft. Ook niet-economische variabelen spelen mee, vooral de sociologische aspecten van het Franse «corps d'état», de politieke voorkeur voor grootse programma's, en de historisch gegroeide positie van de staat in Frankrijk. Uiteindelijk suggereert Groenewegen dat het industriebeleid van de socialistische regering steeds grotere overeenkomsten is gaan vertonen met dat van haar voorgangers. Successen werden geboekt in branches waarin het vroeger ook goed ging, en mislukkingen in sectoren waarin het beleid na 1945 voortdurend mislukte.

Wilfried Parys

G.K. SHAW

Keynesian Economics: The Permanent Revolution. Being an essay on the nature of the Keynesian Revolution and the controversies and reactions arising therefrom

Aldershot, Edward Elgar Publishing Company Limited (Gower), 1988, xi + 155 blz. - Prijs: 22,50 £

De auteur van het voorliggende boek, die professor economie is aan de University of Buckingham, kondigt in het woord vooraf zijn *Keynesian Economics: The Permanent Revolution* zelf aan als een «reflective essay in the History of Economic Thought». Het boek biedt inderdaad een overzicht van de grote ontwikkelingen en controversen in de macro-economie sinds het verschijnen van Keynes' *General Theory* en laat daarbij ook de persoonlijke - Keynesiaans gekleurde - voorkeur van de auteur blijken.

De Keynesiaanse revolutie - zowel op het vlak van de economische theorie als op dat van het economisch beleid - vormt het vertrekpunt van het boek. (Wat daaraan voorafging blijft echter niet helemaal buiten beeld.) Hoewel er tot op vandaag geredetwist wordt over de precieze aard van deze revolutie, en ondanks de verschillende richtingen die momenteel binnen het Keynesianisme bestaan, zijn daarin volgens Shaw toch een aantal gemeenschappelijke karakteristieken te vinden die onmiskenbaar de geest van Keynes weerspiegelen. De interventie van de overheid in de markteconomie behoort daar zeker toe.

Het Keynesianisme was in de periode na de tweede wereldoorlog aanvankelijk de dominerende richting binnen het economisch denken. Geleidelijk aan werd het echter gecontesteerd, eerst door het monetarisme, later door de rationele-verwachtingentheorie, de nieuw-klassieke macro-economie en de aanbodeconomie. Deze richtingen worden achtereenvolgens in het boek behandeld (zowel de theorie als de macro-economische beleidsimplicaties ervan).

Als gevolg van een aantal theoretische kritieken en door een confrontatie met nieuwe empirische bevindingen evolueerde echter ook het Keynesianisme. Het heeft zich aangepast en in de loop van de tijd zelfs fundamentele gedaanteveranderingen ondergaan. Daarmee werden een aantal tekortkomingen van het oorspronkelijke model verholpen, terwijl de basisideeën van Keynes toch behouden bleven. Met de toenemende verfijning won het Keynesianisme ook aan overtuigingskracht. De nieuw-Keynesiaanse economie van vandaag biedt volgens Shaw alleszins een steviger rechtvaardiging voor een Keynesiaans interventio-nisme dan vroegere versies van deze theorie dat deden. En daar deze ontwikkeling verre van voltooid is, besluit Shaw dan ook dat de Keynesiaanse revolutie eigenlijk nog volop aan de gang is.

Een apart hoofdstuk in het boek is gewijd aan het economisch beleid van Thatcher en Reagan. Shaw stelt daarbij vast dat, hoewel beiden van gelijkaardige overtuigingen vertrokken (beïnvloed door reacties tegen het Keynesianisme), ze in hun praktijk en resultaten zeer duidelijk van elkaar verschillen. Zo zijn in het Reagan-beleid - met al zijn aanbod-retoriek - duidelijk Keynesiaanse trekken aanwezig, terwijl het Thatcherisme hoofdzakelijk getuigt van een monetarisme van de harde lijn. Het is echter op zijn minst voorbarig in dat laatste het einde van het Keynesianisme te (willen) zien.

Geregeld wordt de gedachtegang van de verschillende theorieën niet enkel verbaal weergegeven, maar ook voorgesteld aan de hand van verhelderende grafieken. Mede daardoor is *Keynesian Economics: The Permanent Revolution* ook geschikt als studieboek. De tekst is vlot geschreven, maar veronderstelt wel enige voorkennis van het domein. Toch wordt het behandelde onderwerp hier en daar nog sterk vereenvoudigd voorgesteld. De geïnteresseerde lezer die zich verder in de materie wil verdiepen, krijgt echter heel wat literatuurverwijzingen aangereikt. Vermelden we tenslotte dat dit interessante werk ook als paperback verkrijgbaar is.

Johan Pauwels

Günter FANDEL

Management Problems in Health Care

Berlijn, Springer-Verlag, 1988, viii + 296 blz. - Prijs: 128 DM

De nadruk in dit boek ligt op de kosten-efficiëntie bij het verlenen van medische zorg. In deel A wordt het aanbod van diverse types van medische zorg aangesneden. Vooreerst bespreekt Heidenberger hoe lineaire programmering kan worden gebruikt bij het optimaal alloceren van een vast budget. Feucht en Ostheimer behandelen de micro-economische aspecten van magnetische resonantie-therapie (MRT). Zij maken een vrij gedetailleerde kostenanalyse en analyseren verder de kosten-efficiëntie van MRT onderzoeken. Bach voert een analyse uit betreffende de kosten (inclusief de vaste kosten, gebruikskosten en transportkosten van patiënten) van lithotripters en CT scanners. Kostenminimalisatie is bij hem verder het criterium om te komen tot een optimale regionale allocatie van medische technologieën. Fandel en Prasiswa spitsen zich toe op de optimale inputsamenstelling in solo- en groepspraktijken van artsen. Hun model wordt toegepast op praktijken van oftalmologen. Deel B behandelt meer specifiek de ziekenhuisplanning. Hansen onderzoekt, via convexe programmering, of een oplossing mogelijk is voor het conflict tussen winstmaximalisering in het ziekenhuis en de doelstelling van kostenminimalisatie in het gezondheidszorgstelsel in het algemeen. Hij behandelt ook de informatiestromen in het ziekenhuis. Fandel bestudeert de ruimtelijke planning in het ziekenhuis, de personeelsallocatie naar verschillende diensten en de stockage van bederfelijke medische producten. De optimale toewijzing van bedden tussen diverse diensten in het ziekenhuis wordt onderzocht door Fandel en Schmidt; daarbij wordt gebruik gemaakt van lineaire programmering en de techniek van Markovketens. Fandel en Hegemann gebruiken wachttijdtheorie om de relatie tussen patiëntenflows en capaciteitsbenutting in het ziekenhuis te analyseren. In het laatste hoofdstuk gebruikt Stähly simulatiemodellen om problemen in verband met de dringende hulpverlening te bespreken. Positief aan dit boek is dat het een waaiër van managementproblemen in het ziekenhuis behandelt. Het nut van diverse analysetechnieken, voornamelijk uit het operationeel onderzoek, wordt daarbij ruimschoots aangetoond.

Guy Carrin

C.J. RIJNVOS

Monetaire Filosofie

Leiden / Antwerpen, H.E. Stenfert Kroese BV, 1988, vii + 307 blz. - Prijs: 1.460 fr.

Het is goed dat vakspecialisten zich bijwijken op een onbevangen wijze bezinnen over het kennis- en ervaringsobject van hun studie- en werkdomein. Het gaat hier vooral, doch niet uitsluitend, over financiële en bedrijfseconomische deskundigen; de doorlichting komt vanuit een aparte en onverwachte hoek, nl. de filosofie als «meesteres» van de wetenschappen. Een kritisch en vooral voorzichtig doornemen van onderhavig werk kan heilzaam zijn. Gegeven de bekende monetaire basisbegrippen stelt de auteur dat terzake een opmerkelijke variatie bestaat in de wereld van denken en doen, hetgeen van belang is voor het goed functioneren van het geld, als primaire zorg voor de overheid, de monetaire autoriteiten en het particuliere bankwezen. Met name wordt verschillend gedacht over de aard van de geldeenheid, over de existentiële maatschappelijke positionering van het geld (cfr. Menger, Marx, Simmel). Een tweede meningsverschil m.b.t. de monetaire basisbegrippen houdt verband met de aanvaarding van voorschriften (Kant) of gedragsregels (Simmel) - met inbegrip van de ethische implicaties - of met de monetaire en bancaire orde. Parallel hiermee loopt het onderscheid tussen rekenschap (het naleven van voorschriften) en verantwoording (de ontplooiingsintentie die gedragsregels impliceert).

Noch de deductief-rationalistische geldtheorie van de neoklassieken, noch het marxistisch alternatief worden als deugdelijk geëvalueerd. Ook de Keynesiaanse geldtheorie en het monetarisme illustreren dat het theoretische denken steeds weer teleurstellende resultaten oplevert. De gangbare theorie voldoet blijkbaar niet omwille van vnl. drie methodologische karakteristieken. Vooreerst vooronderstelt zij een bepaalbare rationaliteit bij het handelen van de economische subjecten: de geldleer wordt existentieel tijdloos geconceptualiseerd en vervolgens - conform de analytische ideologie - gaat het om een plaats- en tijdloze constructie van de ideale maatschappij.

De taakuitvoering, zoals die door de overheid, de centrale bank en het particuliere bankwezen in de praktijk werd en wordt gerealiseerd, vindt haar bespreking parallel aan het onderscheid tussen het Kantiaans geldbegrip en een geldeenheid in de zin van Simmel en is verwant met het verschil tussen de analytische en de kritische ideologie.

Daarna komt de auteur tot de vraag in hoeverre daarmee een stabiele monetaire orde kan worden bereikt, als onderdeel van de in onze leefwereld «konstante Relationen», die wij existentieel nodig hebben. Deze orde steunt op drie pijlers, nl. het monetair geheugen, de maatschappelijke plaatsbepaling van het geld en het verantwoordingsprincipe i.v.m. de institutionele werkzaamheden betreffende het functioneren van het geld. De zekerheid m.b.t. de stabiliteit van de aldus onderbouwde monetaire orde is betrekkelijk, vermits enige onzekerheid steeds aanwezig is.

De monetair-filosofische analyse van Rijnvos wil het inzicht in het wezen van het geld verdiepen en aanzetten tot een na-denken over het functioneren van de monetaire instituties. Het accent wordt gelegd op de hiermee verbonden ethische aspecten, waarbij het fragiele karakter van de monetaire orde wordt gedemonstreerd.

De lectuur van dit werk is boeiend, bijwijken onderhoudend. Het is voorzien van pittige anekdoten en niet te verwaarlozen noten, achteraan in het boek per hoofdstuk samengebracht. Met een kleurrijk literatuuroverzicht (waarin we echter bv. O. Spengler tevergeefs hebben gezocht), een zaken- en personenregister, alsmede een alfabetische lijst met een korte omschrijving van de basisbegrippen wordt dit boek afgesloten.

Jacques Meganck

Anant R. NEGANDHI

International Management

Boston, Allyn and Bacon, Inc., 1987, xiv + 514 blz. - Prijs: 33,95 \$

Sinds in de V.S. het vak *Internationaal zakenwezen* meer en meer in het curriculum van de *business schools* is opgenomen, ontbreekt het niet aan nieuwe handboeken over deze materie. Over het boek van Negandhi moet een uitermate negatief advies worden uitgesproken, omdat het zich door een aantal storende tekortkomingen onderscheidt. De auteur behandelt de diverse klassieke onderdelen van deze materie in wezen via verwijzingen naar een groot aantal studies, van empirische (veelal beschrijvende) of van theoretische aard, waarvan een aantal het werk van gezaghebbende auteurs weergeven, maar andere oppervlakkige journalistiek weerspiegelen. Bedenklijker is dat het merendeel der referenties studies betreft uit de jaren zeventig (of vroeger), zonder dat ook wordt ingegaan op de uiteenlopende methodologieën die door de auteurs werden gevolgd. Wanneer dan toch tegenstrijdige bevindingen die voorschijn komen, maakt Negandhi er zich gemakkelijk van af met de bedenking dat de werkelijkheid vrij complex is. Alleen reeds om die reden wordt ook het opzet - een vergelijkende studie te bieden van Amerikaanse, Japanse en Europese

managementpatronen – niet waargemaakt. De auteur onderstreept de vrij conflictuele verhouding tussen multinationalen en gastlanden (ook in België? blz. 41), terwijl een boek, in 1987 uitgegeven, toch niet kan voorbijgaan aan de ter zake aanzienlijk gewijzigde opstelling vandaag. Ook inhoudelijk krioelt het werk van onjuiste, alhoewel vrij affirmatieve beweringen. Het is manifest verkeerd te stellen dat het *product life cycle* model het best de directe buitenlandse investeringen verklaart of dat de internalisatietheorie daarmee «somewhat similar» is (blz. 349); dat het opzetten van een *internationale divisie* gelijkstaat met een «functionele structuur» (blz. 101); dat een overdracht van managementpraktijken uit ontwikkelings- naar ontwikkelde landen kan worden onderkend (blz. 335)...

Als toemaatje krijgt de lezer een aantal nietszeggende zinnen, zoals «in spite of its secondary importance, the financial system occupies the central position in managerial decision making» (blz. 470), waarbij dan, in het hoofdstuk over financieel beleid in een multinationale, de hoofdplaats niet wordt ingenomen door het valutarisico, en onder de technieken tot dekking van dat risico weliswaar over valutaswaps (verkeerdelijk) wordt bericht, maar de termijnmarkt en de zgn. dekking via de geldmarkt niet worden vermeld (blz. 498). Het boek bevat na elk hoofdstuk één of twee case-studies; dit zijn de enige onderdelen van enige waarde. Voorgaande bloemlezing, die zonder moeite zou kunnen worden verlengd, moge volstaan...

Sylvain Plasschaert

Henry Phelps BROWN

Egalitarianism and the Generation of Inequality

Oxford, Clarendon Press, 1988, x + 552 blz. - Prijs: 40 £

Dat een emeritaat vruchtbaar kan zijn, bewijst dit omvangrijk, diepgaand en mooi geschreven boek. Het brengt een synthetisch overzicht van alles wat we over inkomensverdeling en gelijkheidsstreven moeten en kunnen weten.

Deel één gaat op zoek naar de historische ontwikkeling van de gelijkheidsgedachte, van in de Oudheid over het politiek liberalisme tot de hedendaagse ideeën over sociale gelijkheid en inkomensverdeling. Deel twee geeft een overzicht van statistische informatie over de feitelijke verdeling en herverdeling van inkomens en vermogens. Hierbij wordt ook onderzocht hoe en waarom concrete volkshuishoudingen bepaalde ongelijke verdelingen hebben voortgebracht en herverdelingen hebben verwezenlijkt; het materiaal betreft in overwegende mate Engeland en de USA. Een derde – korter – deel is gewijd aan een soort evaluatie van het gelijkheidsstreven: hoever wenselijk en hoever doenbaar?

Zoals dit met omvangrijke syntheseswerken steeds het geval is, zullen specialisten (zoals de auteur zelf zegt), die soms een heel onderzoeksleven aan een bepaald facet van deze problematiek gewijd hebben, lacunes kunnen aanwijzen.

Voor mij blijft het wetenschappelijk hinderlijk dat één hand volstaat voor het tellen van het aantal niet-Engelse werken vermeld in de bibliografie. Door de continentale Europese wereld (met eigen instellingen op het vlak van verdeling en herverdeling) en met name de Frans- en Duitstalige onderzoeken hieromtrent niet op te nemen, blijft de visie betrokken op de Angelsaksische wereld, wat toch tot een verkeerde (praktische en theoretische) beeldvorming kan aanleiding geven.

Dit belet niet dat deze synthese indrukwekkend is en wellicht tot de klassieke literatuur over dit onderwerp zal gaan behoren.

Herman Deleeck

Raymond DE BONDT **Fundamentele bedrijfseconomie**

Leuven, Universitaire Pers Leuven, 1987, xi + 333 blz. - Prijs: 850 fr.

De bedoeling van de auteur van dit werk is een handboek te schrijven over wat in de Amerikaanse literatuur bekend staat als *Managerial Economics*. Het betreft een uiteenzetting van een aantal fundamentele micro-economische methoden en denkwijzen, nuttig voor de analyse van bedrijfseconomische problemen.

De structuur van het boek is als volgt. Na een algemeen inleidend hoofdstuk komt in hoofdstuk II de analyse van de vraag aan bod. Kostenanalyse wordt behandeld in hoofdstuk III (produktiefuncties, kostenfuncties) en in hoofdstuk IV (volume-effecten, meer-produkt-kostenfuncties). Hoofdstuk V behandelt de doelstelling van de onderneming (separatiethorema, diverse noties van winst). Vervolgens komen de diverse marktvormen aan bod: volmaakte mededinging en monopolie (hoofdstuk VI), oligopolie en monopolistische concurrentie (hoofdstuk VII). Hoofdstuk VIII behandelt de vraag naar inputs, en in het laatste hoofdstuk worden praktische aspecten van prijsvorming besproken.

Het lijdt geen twijfel dat het voorliggend boek van een uitzonderlijk goede kwaliteit is. Verheugend is ook dat we nu in het Nederlandse taalgebied beschikken over een handboek bedrijfseconomie waarvan het niveau duidelijk boven het gebruikelijke inleidende niveau ligt. Zo bevat het boek een goede behandeling van de duale benadering, zowel in de theorie van de consument als in de theorie van de producent. Ook de goede integratie van wiskundige methoden is tekenend voor het beoogde niveau. Verder zijn er ook enkele belangrijke recente ontwikkelingen in de micro-economie mee in de behandeling opgenomen. Tenslotte is ook de keuze van empirische illustraties zeer verantwoord.

Anderzijds kunnen we ook niet nalaten te wijzen op een aantal onderwerpen die ten onrechte verwaarloosd werden. Zo is er totaal geen behandeling van onzekerheid, en van markten met asymmetrische informatie. Beide onderwerpen worden vaak reeds in elementaire handboeken bedrijfseconomie besproken. Het hoofdstuk over *Praktische Aspecten van Prijsvorming*, alsook de behandeling van prijszetting bij monopolie hadden wellicht wat uitgebreider kunnen zijn. Ook een onderwerpen- en namenindex zou de bruikbaarheid van het boek zeker ten goede komen. Tenslotte zou ook een meer systematisch aanbod van oefeningen en problemen het boek beter geschikt maken voor klasgebruik.

Wilfried Pauwels

James Brian QUINN e.a.

The Strategy Process. Concepts, Contexts, and Cases

Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice-Hall International, Inc., 1988, xxv + 998 blz. - Prijs: 35,95 \$

Henry Mintzberg en James Quinn hebben hun sporen reeds verdiend in de theorie van het strategisch management. In dit boek brengen zij (samen met James Waters, een vroegere medewerker van Mintzberg) een aantal artikelen bijeen van bekende managementauteurs (zoals bvb. Ansoff, Andrews, Porter, Wrapp... en uiteraard diverse artikelen van Quinn en Mintzberg zelf). Deze artikelen worden ondergebracht in drie grote delen: strategie, organisatie en context. Elk deel wordt besloten met een tiental, relatief korte cases.

De opgenomen artikelen in het eerste deel bieden een zeer goed overzicht van de diverse aspecten van het strategievormingsproces. Het deel omtrent organisatie spitst zich vooral toe op de fenomenen macht en cultuur, zij het wel dat de aangeboden artikelen een nogal beperkt beeld van deze problematiek bieden. In het deel over de context van strategievorming wordt onzes inziens een te groot belang gehecht aan de vijf structuurtypes van H. Mintzberg. Een bespreking hiervan in één artikel zou het boek ten goede zijn gekomen. De structuur van deel drie komt tevens nogal stroef over en is niet eenduidig afgebakend van deel één. Zo worden bijvoorbeeld een aantal artikelen over strategisch portfoliomanagement evenals ideeën van James Quinn met betrekking tot strategische veranderingen in dit deel geplaatst.

Deze opmerkingen doen echter geen afbreuk aan de waarde van het boek. Dit werk kan zeker beschouwd worden als een goede basis voor een gevorderde cursus in strategisch management. Sterk aanbevolen.

Rudy Martens

Carolyn C. PERRUCCI e.a.

Plant Closings. International Context and Social Costs. Reeks «Social Institutions and Social Change»

New York, Aldine de Gruyter, 1988, x + 193 blz. - Prijs: 42 DM (paperback)

Het fenomeen van de bedrijfssluitingen heeft al miljoenen mensen getroffen. Buitenstaanders kunnen zich niet gemakkelijk een idee vormen van al de gevolgen die dit meebrengt. De auteurs van dit boek hebben de opgelopen schade vanuit alle mogelijke hoeken geanalyseerd, aan de hand van een Amerikaanse case uit de elektronica-sector. De sluiting heeft diepgaande en soms verrassende gevolgen: voor het inkomen, voor de fysieke en psychische gezondheid van de ontslagenen, voor het gemeenschapsleven in de buurt van de fabriek, voor de plaatselijke kleinhandel enz. Zelfs de ideologische en politieke opstellingen verschuiven.

Uiteraard volstaat zelfs het grondigste onderzoek van één bedrijfssluiting niet om algemene conclusies te trekken. De Amerikaanse toestanden zijn bovendien niet zonder meer overdraagbaar op de Belgische. Toch is het voor diegenen die een verantwoordelijkheid dragen bij een bedrijfssluiting nuttig te weten hoe breed het spectrum is van gevolgen voor de betrokkenen en hun omgeving.

Luc Derijcke

Leon G. SCHIFFMAN & Leslie L. KANUK

Consumer Behavior. Third Edition

Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice-Hall International, Inc., 1987, xviii + 725 blz. - Prijs: 33,95 \$

Een aantal «tekstboeken» over consumentengedrag hebben zich een vaste plaats weten te verwerven. De marktleider, ook kort geleden grondig vernieuwd, blijft wellicht Engel. Blackwell en Miniard (E-B-M), die aan zijn vijfde editie toe is. Het handboek van Schiffman en Kanuk is aan een derde editie, en behoort dan ook tot de «klassiekers». Marktvernieuwing komt in deze sector minder van nieuwe producten dan van min of meer grondige herwerkingen van bestaande teksten.

Daarbij vallen enkele tendensen op. De aansluiting tussen de tekstboeken en de marketingboeken wordt groter. Dit blijkt voor het boek dat hier besproken wordt: het eerste hoofdstuk geeft een algemene inleiding tot het marketingconcept, die sterk aansluit bij de marketinghandboeken van Kotler (*Marketing Management: Analysis, Planning and Control and Principles of Marketing*). Dit wijst erop dat de behandeling van consumentengedrag naar het «utilitaire» of «marketinggerichte» afglijdt, wat het multidisciplinair karakter kan schaden. Ook het tweede hoofdstuk, *Market Segmentation*, kan nog evengoed onder algemene marketing ondergebracht worden.

Deze twee hoofdstukken worden als een inleidend deel beschouwd. Daarna komen de specifieke onderwerpen in verband met consumentengedrag aan bod, eerst op individueel vlak (part II), daarna in de sociale context (part III). Een vierde deel behandelt beslissingsprocessen (opinieleiderschap, diffusie van innovaties, paradigma's van het beslissingsproces). Dit wordt afgesloten met een overzicht van de globale consumentengedragmodellen. Tenslotte wordt aandacht gegeven aan enkele specifieke onderwerpen, die weer meer gaan aansluiten bij marketing (services, non-profit, deceptive advertising...).

De inhoud weerspiegelt de hoge graad van standaardisering die in handboeken over consumentengedrag bereikt is. Dit boek is dan ook zeer klassiek in opbouw. De individuele consument wordt beschouwd op het vlak van behoeften en motivatie, waarbij het klassieke motivatieonderzoek besproken wordt, ook wat de onderzoeksmethodologie en haar beperkingen betreft. Persoonlijkheidstheorie en *psychographics*, dit laatste uitmondend in leefstijlonderzoek, worden als afzonderlijke hoofdstukken behandeld, wat een meer genuanceerde bespreking mogelijk maakt dan in E-B-M, waar beide als één geheel gezien worden.

Pas na de behandeling van motivatie, persoonlijkheid en leefstijl komt de informatieverwerking aan bod: perceptie, leren in relatie tot betrokkenheid, een concept dat in de laatste editie van E-B-M opnieuw wat aan klemtoon heeft ingeboet, attitudes en attitudeverandering, het laatste terugkoppeld naar leerprocessen. De sociale omgeving wordt behandeld vertrekkend van groepsdynamica naar de culturele omgeving.

Het wordt erg moeilijk het «goede» handboek van consumentengedrag uit te kiezen. Dit boek is zeer goed gestructureerd en geeft een vrij volledig en systematisch overzicht van het vakgebied. Het is dan ook een waardige tegenhanger van het genoemde E-B-M en andere. Op sommige punten (bijvoorbeeld bij de bespreking van sociale klasse) ligt de klemtoon mijns inziens iets te veel op het aspect meting en iets te weinig op het aspect relevantie (impact op het consumptiegedrag). Maar er bestaan dan weer andere tekstboeken waar de klemtonen andersom liggen.

Marcel Weverbergh

Erik WIKLUND

International Marketing. Making Exports Pay Off

New York, McGraw-Hill Book Company, 1987, vi + 218 blz. - Prijs: 23,40 DM

Wiklund schreef een beknopte handleiding voor beginnende Amerikaanse exporteurs. Het boek start van het uitgangspunt dat *exporteren*, de eenvoudigste vorm van verkoop op buitenlandse markten, een enorme kans biedt aan firma's uit de Verenigde Staten. Deze bedrijven hebben tot nu toe zeer veel kansen laten liggen door hun *zgn. export apathy*. Wiklund denkt vnl. aan kansen op het vlak van ontwikkelingsprojecten en grote constructiewerken. Hij verwijst ook naar het feit dat de Amerikaanse producten vaak reeds bekend zijn in het buitenland en zonder noemenswaardige aanpassing kunnen verkocht worden. Exporteren via een *letter of credit* houdt bovendien weinig risico's in.

Het boek is echt *basic* en bevat tips voor de beginnende exporteur.

Deel een gaat in op de voorbereiding van de export. Eerst gaat de auteur in op de vraag of je produkt wel geschikt is voor export. Vervolgens komen de entrebenadering (directe vs. indirecte export), het marktonderzoek en de criteria voor marktselectie aan bod. De figuur van de exportmanager en andere exportstaf wordt verder besproken, evenals de kosten die met export gepaard gaan. Verder bespreekt de auteur de selectie van agenten, de verschillende promotievehikels, het maken van offertes en het opbouwen van een *exportminded* organisatiecultuur.

Deel twee geeft (al te) concrete tips inzake het reële verkopen in het buitenland. Wiklund bespreekt hier visa, jet lag, aanspreektitels, munten, telefoongesprekken, gedragsvaardigheden... tot het geven van commissies toe...

Wiklunds boek heeft zeker geen wetenschappelijk niveau. De auteur poogt de kleine Amerikaanse ondernemer tot export te motiveren en over enkele valkuilen en drempels heen te helpen. Voor de reeds actieve internationale verkoper kan het boek zeker niet meer zijn dan wat Wiklund zelf suggereert: «If you are already active in the international marketplace, use this book as a checklist». Voor een Europeaan lijkt de boodschap te eenvoudig, gezien onze sterkere internationale visie en ervaring.

Paul Matthysens

Seminar on Business to Business Research. Opportunities for Standard Services? Evolution Towards Consultancy? Brussels (Belgium) 9th-11th March 1988

Amsterdam, ESOMAR, 1988, iv + 204 blz. - Prijs: 65 Zw. fr. (55 Zw. fr. voor ESOMAR-leden)

Dit boek bundelt een aantal bijdragen voorgebracht op het ESOMAR (European Society for Opinion and Marketing Research) Seminarie in Brussel (9-11 maart 1988).

Zoals de titel van het boek suggereert, buigt dit seminarie zich hoofdzakelijk over twee vragen waarmee de huidige «business to business» researcher wordt geconfronteerd in het licht van recente evoluties:

* Is er ruimte voor een toekomst in het ontwikkelen van «standaarddiensten» in de industriële marktonderzoekscontext?

* In welke mate is het voor de «business to business» marktonderzoeker wenselijk en mogelijk te evolueren tot «consultant», d.i. het zwaartepunt van zijn activiteiten te verleggen van dataverzameling (en -verwerking) naar het formuleren en zelfs implementeren van specifieke adviezen naar de klant toe?

Deze vragen worden, hoe kan het anders, «gekoppeld» aan de gewijzigde problemen waarmee de klanten-ondernemingen zullen worden geconfronteerd in het licht van 1992. In een inleidend gedeelte wordt de probleemstelling toegelicht en gemotiveerd door de heer Debomy, lid van het programmacomité. Deze laatste duidt het seminarie, en formuleert vervolgens enkele persoonlijke reflecties vanuit de voorgelegde seminariepapers. Deze papers worden, in aansluiting bij de sessies van het seminarie, ondergebracht in 4 delen, waarbij jammer genoeg het onderscheid tussen de verschillende «hoofdstukken» zeer onduidelijk is.

De in het eerste deel opgenomen bijdrage van Michel Petite, vice-president van de Europese Commissie, verschaft een beknopt beeld van de motieven achter en implicaties van 1992 voor de Europese Gemeenschap. In tegenstelling tot wat de inleiding suggereert, staat deze tekst echter grotendeels los van de rest van het boek. Er ontbreekt een duidelijke band tussen deze bijdrage en de topics die in de overige papers worden behandeld.

Een aantal van de verder opgenomen teksten concentreert zich op de standaardisatie van industriële marktonderzoeksdiensten. Sommige auteurs beperken zich daarbij tot het «rapporteren» van succesvol aangeboden standaarddiensten in een Europese context. Anderen wagen zich aan een meer fundamentele vraagstelling naar de toekomst van standaardisatie in industrieel marktonderzoek. De opinie lijkt naar voren te komen dat er alvast op korte termijn, voor bepaalde types van probleemstelling (bv. vergelijkend internationaal onderzoek) en voor bepaalde markttypen, een vraag is naar gestandaardiseerd onderzoek. De rol van «custom made» analyses zal echter, gezien de heterogeniteit en complexiteit van industriële markten, belangrijk blijven.

Een achttal bijdragen van zowel researchers als consultants buigt zich over de mogelijkheden en problemen bij evolutie van onderzoek naar consulting. Hierin worden o.m. aspecten behandeld als:

- * de huidige competitieve positie van de «business to business» researcher
  - * diverse vormen van consulting, gekoppeld aan «trends» in de vraag naar onderzoek en advies
  - * de sterkten en zwakten van de onderzoeker vis-à-vis de consultant voor het informeren en adviseren van klanten
  - * de voorwaarden waaraan een «onderzoeker» zal moeten voldoen en de investeringen waartoe hij bereid moet zijn om succesvol te diversifiëren naar consulting services.
- Globaal zijn de verschillende auteurs het erover eens dat de evolutie naar consultant vaak gepaard zal gaan met ernstige investeringen en specialisatie, op lange-termijnbasis. Samengevat behandelt dit boek een probleemstelling die vooral de industriële marktonderzoeker uit de praktijk zal aanspreken. Het is een bundeling van vrij heterogene (en elkaar soms overlappende) bijdragen, die geenszins technisch geïntereerd of «wetenschappelijk» onderbouwd zijn, maar anderzijds putten uit de rijke praktijkervaring van specialisten in industrieel marktonderzoek.

Els Gijsbrechts

Ben M. ENIS & Keith C. COX

Marketing Classics. A Selection of Influential Articles. Sixth Edition

Boston / Londen, Allyn and Bacon, Inc., 1988, xii + 544 blz. - Prijs: 24,50 \$

Na twintig jaar en zes edities kan men gerust stellen dat *Marketing Classics* zelf tot een klassieker is uitgegroeid. Op basis van citeringsindices en van surveys m.b.t. leetuur opdrachten voor studenten, hebben Enis en Cox deze keer 38 artikels geselecteerd, waaronder negen nieuwe t.o.v. de vorige uitgave, en ze doen de ondertitel van hun boek alle eer aan.

De lezer moet er zich echter van bewust zijn dat «influential» niet «state-of-the-art» betekent. Het HBR-artikel van Buzzell et al. over de invloed van het marktaandeel op de rendabiliteit, bijvoorbeeld, gaf in 1975 zeer belangrijke bevindingen van PIMS-onderzoek weer, die later sterk gerelativeerd zijn. Daarom is het bijzonder jammer dat in deze uitgave geen «suggestions for further reading» meer zijn opgenomen, die de lezer verwijzen naar meer recente literatuur.

In vergelijking met andere bekende marketing readers zoals Kotler en Cox' *Marketing Management and Strategy* of Hoels *Contemporary Issues and Practices in Marketing*, is *Marketing Classics* academischer en ook wat conservatiever qua samenstelling en dus minder geschikt voor het bedrijfsleven. Deze bundel kan echter zeer nuttig zijn in de voorbereiding van een licentiaatsverhandeling of seminariepaper en zou aanwezig moeten zijn in de bibliotheek van elke instelling waar marketing op A.I.- of universitair niveau wordt gedoceerd.

Christophe Van den Bulte

ARBEID EN ORGANISATIE

Rosemary STEWART

Managers and their Jobs. A Study of the Similarities and Differences in the Ways Managers Spend their Time. Second Edition
Basingstoke / Londen, The Macmillan Press Ltd., 1988, xii + 166 blz. - Prijs: 9,95 £

Deze publikatie vormt voor het grootste deel een heruitgave van de in 1967 gepubliceerde, vrij bekende studie omtrent de tijdsbesteding van 160 managers uit diverse organisaties. Hierin werden – aan de hand van de «diary method» – allerlei aspecten daarvan onderzocht: frequentie, diensttijd en variëteit van taken, vragen naar werkpatronen, soorten problemen en beslissingen, contactpersonen, onderscheid tussen jobprofielen, implicaties voor management development.

In feite is in deze tweede uitgave slechts één hoofdstuk echt «nieuw»: «What do managers do?» (hoofdstuk VIII). Hier worden de verkregen inzichten vergeleken met resultaten van onderzoek door o.m. Kotter, Mintzberg, Weick, en de auteur zelf.

Het gaat om een gemakkelijk toegankelijke, helder geschreven studie, die vooral twee doelgroepen kan aanspreken: managers die op zoek zijn naar praktische tips en concrete suggesties voor een efficiënter tijdsgebruik, en ook meer theoretisch geïnteresseerden in het communicatiegedrag van leidinggevers in organisaties. Wel dienen we erop te wijzen dat – in tegenstelling tot bijv. Mintzberg en Kotter – deze auteur haar resultaten niet kadert in een globale visie op leidinggeven. Bovendien dateert het feitenmateriaal reeds van midden de jaren zestig.

Daniël Vloeberghs

Gavin KENNEDY

The Economist Pocket Negotiator

Oxford, Basil Blackwell & The Economist Publications, 1987, xi + 264 blz. - Prijs: 12,50 £

Een lexicon over onderhandelings technieken is een op het eerste gezicht wondere verpakking voor deze materie. Enerzijds is het geen lees-boek om van voren naar achteren te lezen, anderzijds is het maar toegankelijk als je het jargon reeds kent om te zoeken naar

termen als batna, boulwarism, Dutch auction, gazumped, hooker's principle, Russian front enz. De oplossing voor dit dilemma ligt voor de hand. Als je beroepshalve veel negotieert lees je elke keer een aantal bladzijden van die fragmentarische tekst. Op de duur herken je de terminologie en kun je het als alfabetisch naslagwerk gebruiken.

De auteur is een bekende autoriteit in het negotiatiedomein en heeft geen schroom om zijn adviezen rechttoe, rechtaan te formuleren. Bij elke techniek of tactiek wordt duidelijk gezegd waar en wanneer hij raadzaam of te mijden is.

Een verdienste van dit werk is dat de meeste verworvenheden in de onderhandelingswetenschap erin verwerkt zijn en dat de auteur telkens de bronnen van zijn wijsheid citeert.

Voor de praktizerende negotiator is dit een bijzonder nuttig «hoofdkussenboekje».

Luc Derijcke

D. KEUNING & D.J. EPPINK, m.m.v. W. SMIT

Werkboek bij «Management en organisatie. Theorie en toepassing»

Leiden / Antwerpen, H.E. Stenfert Kroese BV, 1988, xiv + 149 blz. - Prijs: 580 fr.

Dit werkboek omvat 425 vragen en antwoorden op basis van het handboek «Management en organisatie», dat ondertussen reeds aan zijn derde druk toe is (cfr. Economisch en Sociaal Tijdschrift, jaargang 1980, blz. 270-271). De acht hoofdstukken (en vier appendices) worden systematisch doorlopen. Telkens wordt vooraf een samenvatting gegeven, gevolgd door enkele schema's en overzichten, die toetsen naar kennis en begrip van het betreffende hoofdstuk. Opzet en uitwerking maken het dan ook geschikt voor een effectiever kennisoverdracht, en vooral als voorbereiding op de een of andere vorm van tentamen of expliciete evaluatie.

Daniël Vloeberghs

FINANCIËEL BELEID

John D. MARTIN, Samuel H. COX, Jr. & Richard MacMINN

The Theory of Finance. Evidence and Applications. Reeks «The Dryden Press Series in Finance»

Hinsdale, Ill., Dryden Press, 1988, xxvi + 709 blz. - Prijs: 21,95 £

Zoals de titel laat vermoeden wordt in dit boek aandacht geschonken aan de financiële theorie, haar empirische testen en haar toepassingen in diverse praktijksituaties.

De auteurs hebben zich tot doel gesteld een inleiding in de theorie van de financiële besluitvorming te schrijven, die toegankelijk is voor een breed publiek van geïnteresseerden in de financiële theorie. In dit boek wordt echter nogal veel aandacht besteed aan de wiskundige afleidingen van de besproken theorieën. Voor de lezer worden er evenwel wiskundige herhalingen, een wiskundig compendium en wiskundige overzichten ingelast. Volgens de auteurs kunnen deze wiskundige herhalingen en overzichten weggelaten worden, zodat het boek ook op een intuïtieve manier kan gelezen worden, met gebruikmaking van grafieken en elementaire algebra. Het valt echter te betwijfelen of men werkelijk de essentie zal begrijpen indien men niet de bijhorende, meer diepgaande maar wiskundig geformuleerde besprekingen doorneemt.

Op het einde van elk hoofdstuk vindt men een vragenlijst en een verzameling van problemen. Een ander pluspunt van dit boek is de verzameling van korte teksten over diverse topics («institutional notes» genoemd).

De tekst is ingedeeld in vier delen. In een eerste deel wordt een historisch overzicht gegeven van de financiële theorie en wordt er een onderscheid gemaakt tussen positieve en nominatieve theorie. In deel II worden de financiële ondernemingsbeslissingen onder zekerheid behandeld. In deel III wordt het aspect risico en onzekerheid bij de financiële besluitvorming geïntroduceerd. In deel IV wordt aandacht besteed aan de toepassingen en de empirische studies m.b.t. de investeringsbeslissing, de kapitaalstructuurbeslissing, de dividendbeslissing, fusies en overnames, de leasingbeslissing. Ook wordt een beschrijving gegeven van het gebruik van nieuwe financiële technieken, zoals opties en futures. In de laatste twee hoofdstukken wordt de internationale omgeving geschetst waarbinnen ondernemingen moeten opereren en wordt dieper ingegaan op de theorie en empirie van internationale financieringsbeslissingen.

In dit boek worden de recentste ontwikkelingen van de financiële theorie besproken. Complexe problemen zoals waardering van opties en futures, alsook de inhoud van diverse waarderingstheorieën worden besproken. Niettegenstaande de wiskundige gedeelten van de tekst apart aangeduid worden, blijft het geheel moeilijk leesbaar. Het boek is volledig up-to-date, en lijkt mij toch eerder geschikt voor personen die reeds een inleiding gehad hebben in de financiële theorie en die kennis hebben van elementaire calculus en financiële algebra. Dit boek verdient naast de boeken van Brealey & Myers en Copeland & Weston zeker een plaats bij de opleiding voor MBA-studenten.

Eddy Laveren

James BURK

Values in the Marketplace. The American Stock Market Under Federal Securities Law. Reeks «de Gruyter Studies on North America», 2
Berlijn / New York, Walter de Gruyter, 1988. - Prijs: 98 DM

Het doel van voorliggend werk bestaat erin het effect te bestuderen van de regulering op de morele orde en ontwikkeling van de Amerikaanse aandelenmarkt. De auteur, die socioloog is, stelt twee criteria voorop met betrekking tot de evaluatie van regulering. Regulering dient vooreerst maximaal datgene te bereiken wat beoogd werd, en vervolgens dient zij maximaal bij te dragen tot het private en publieke welzijn.

De verschillende hoofdstukken dienen veeleer te worden beschouwd als «wandelingen» doorheen het thema dan wel als rigoureuze opgebouwde analyses en conclusies. Het zal de lezer dan ook niet verbazen dat hij op het einde van de wandelingen eigenlijk niet bijzonder goed beseft waar hij ergens in het bos werd achtergelaten...

Edward Durinck

George W. GALLINGER & P. Basil HEALY

Liquidity Analysis and Management

Reading, Mass., Addison-Wesley Publishing Company, 1987, xxiv + 605 blz.

De auteurs van dit boek hadden de bedoeling het liquiditeitsbeheer te behandelen met een meer dan gangbare aandacht voor boekhoudkundige elementen, en vertrekkende vanuit het standpunt dat het vermogen van aandeelhouders dient gemaximaliseerd te worden.

Nochtans slagen zij er maar ten dele in zich te differentiëren van andere auteurs op dit terrein. Het resultaat is een goed boek, dat alle klassieke thema's van het liquiditeitsbeheer aan bod laat komen, ter instructie van vaklui en studenten die graag vaklui zouden worden. Het geheel is didactisch goed uitgebalanceerd, oplossingen van oefeningen worden achteraan in het boek opgenomen, een aantal relevante illustraties komen aan bod. Enkel het hoofdstuk over futures en opties is nogal warrig.

Mijn enige bezwaar tegen dit boek is dat elke min of meer mathematische behandeling onverbiddelijk naar de appendices verwezen wordt, zonder dat de plausibiliteit van de in de eigenlijke tekst opgenomen formules, al was het maar intuïtief, toegelicht wordt. Dit kwam het duidelijkst tot uiting in het hoofdstuk over het gebruik van Markov-ketens bij het voorspellen van de betalingen door debiteuren, waar in appendix een stoomcursus matrixalgebra gepresenteerd wordt, die ongeveer even lang is als het desbetreffende hoofdstuk zelf.

Marc Jegers

INFORMATICA

Wim M. VAN DER VOOREN & Ingrid VAN LINGEN

Javelin. Introductie, gebruik, modellen

Leiden / Antwerpen, H.E. Stenfert Kroese BV, 1987, xiii + 229 blz. -

Prijs: 1.100 fr.

Van een boek dat als onderwerp een specifiek programmapakket heeft, mag men inhoudelijk het antwoord op drie vragen verwachten:

- welke plaats neemt het pakket in tussen andere (min of meer) vergelijkbare pakketten?
- welke zijn de sterke en de zwakke punten van het pakket?
- hoe kan ik als gebruiker snel en efficiënt leren omgaan met het pakket?

Op de eerste vraag wordt in dit werk geen antwoord gegeven. Enkel in de inleiding wordt terloops gewezen op het onderscheid tussen een spreadsheet en Javelin. Maar een meer doorgedreven bespreking van de fundamentele verschillpunten is niet te vinden. Een vergelijking met financiële planningspakketten is ook niet te bespeuren in de tekst. Als gevolg hiervan is het dan ook niet verwonderlijk dat ook de tweede vraag onbeantwoord blijft. Sterke en zwakke punten van een programmapakket worden immers maar zichtbaar door het te vergelijken met concurrenten! Bij eliminatie blijkt bijgevolg dat de auteurs hier een handleiding geschreven hebben voor het modelleringspakket Javelin.

De vraag naar de relevantie van een dergelijke handleiding dringt zich dan ook op. Wie zich een pakket aanschaf, heeft immers ook automatisch de *Reference Manual* ter beschikking. We hebben dus gekeken naar mogelijke verschillen tussen de «officiële» handleiding en onderhavig boek. Het meest in het oog springende verschil is vanzelfsprekend de taal. Men kan zich terecht afvragen of een Nederlandstalige handleiding een wezenlijk pluspunt vertegenwoordigt. Bovendien is deze introductie onvolledig op een aantal punten. Vermeldenswaardig in dit opzicht is dat de auteurs geen melding maken van de door Javelin gehanteerde conventie voor het benoemen van variabelen. Iets wat toch geen detail kan genoemd worden voor een modelleringspakket. Het is ook jammer dat de tekst enkel uitgetypte versies van schermen bevat en geen kopieën van de werkelijke schermen. Zeker voor beginners is een schermkopie beter herkenbaar dan een getypte versie.

Pluspunten heeft deze introductie gelukkig ook. Naar ons gevoelen zijn de voorbeelden beter en vollediger uitgewerkt dan in de *Reference Manual*. Zeker met betrekking tot het onderwerp *Building Blocks* is dit verschil opvallend. Zeer goed vinden wij ook het opnemen van een tiental bladzijden gewijd aan modelbouw. Dit onderwerp had trouwens uitvoeriger mogen behandeld worden.

Ons besluit is dat dit werk aan zijn bedoeling als handleiding tegemoet komt. Het zal beginners zeker helpen om snel hun weg te vinden in het gebruik van Javelin. Persoonlijk hebben wij meer baat gehad van het (Engelstalige) «Using Javelin» van D.P. Ewing & J.D. Carrabis, uitgegeven door Que Corporation in 1986. Daarnaast blijft de *Reference Manual* vanzelfsprekend het naslagwerk bij uitstek voor Javelin-gebruikers.

Claude Van Mechelen

Michael W. DAVIS

Applied Decision Support

Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice-Hall, 1988, xvi + 256 blz. - Prijs: 52,45 \$

«Applied Decision Support» is een boek over beslissingsondersteunende systemen (Decision Support Systems of kortweg DSS), benaderd langs de kant van de gebruiker en geplaatst tegen de achtergrond van de technologische ontwikkeling in de informatieverwerking. De auteur ziet het ontstaan van de beslissingsondersteunende systemen als een natuurlijke evolutie vanuit de Management Information Systems, mogelijk gemaakt door het op de markt komen van informatieverwerkende systemen met meer en krachtiger mogelijkheden op technologisch gebied. Ook de bredere verbreiding van en betere toegankelijkheid tot computers hebben tot deze evolutie bijgedragen.

Om beter het ondersteunende karakter van een DSS te doen uitkomen, wijdt Davis een volledig hoofdstuk aan de bespreking van het nemen van beslissingen. Vanuit deze analyse gaat hij vervolgens over tot het bespreken van wanneer, waar en hoe beslissingsondersteuning van toepassing is. Vanzelfsprekend komen hierbij ook expertsystemen aan bod. De tekst vervolgt dan met een vrij gedetailleerde behandeling van de componenten van een DSS: de database, de kwantitatieve component, de rapport generator en de gebruikers-interface. Naar ons gevoelen wordt hierbij nogal zwaar de nadruk gelegd op de kwantitatieve component. Dit benadrukken vertolkt allicht de visie die Davis heeft op een DSS zoals die in zijn inleiding tot uiting komt, waar hij stelt: «The DSS couples the speed and the thoroughness of automation with the insight of human experience and, where appropriate, a proper blend of quantitative support» (pag. 5). Alsook op pagina 16, waar wij lezen dat «Management objectives, organisational issues, (...), and so forth, are analyzed and combined quantitatively to provide various indicators of performance, risk and cost».

In de volgende twee hoofdstukken behandelt de auteur de problematiek van het ontwerpen en implementeren van een DSS en bespreekt hij een aantal concrete toepassingen uit diverse deelgebieden.

Het boek wordt afgesloten met enkele overwegingen aangaande toekomstige ontwikkelingen. Meer in het bijzonder wordt daarbij aandacht besteed aan microcomputers, gebruikersinterfaces en artificiële intelligentie.

Het lezen van dit boek heeft ons uitermate geboeid. De auteur heeft een opvallende inspanning geleverd om zo weinig mogelijk computer- en informaticajargon te gebruiken. Ook wie niet ingewijd is in de geheimtaal van de informatica kan dit werk bestuderen: de lezer zal niet verloren lopen tussen de letterwoorden en de technische details. Zonder twijfel is dit werk een aanrader voor een goede kennismaking met de mogelijkheden en de beperkingen van beslissingsondersteunende systemen.

Claude Van Mechelen

Stefaan VAN CROMBRUGGE

De fiscale aspecten van het gebruik van vennootschappen met rechtspersoonlijkheid. Biblio-dossier Vennootschapsrecht, 5

Kalmthout, Biblio, 1987, 145 blz.

De fiscale aspecten van het gebruik van vennootschappen met rechtspersoonlijkheid (f.a.v.r.) kunnen op drie momenten van het leven van de vennootschap worden gesitueerd, nl. bij de oprichting, de functionering en de ontbinding ervan. Dit boek, waarvan de auteur zegt dat het onmogelijk deze drie aspecten in hun volle omvang kan behandelen, doet toch een flinke en te waarderen poging om deze aspecten van deze niet gemakkelijke (technische) materie behoorlijk diepgaand en goed gestoffeerd aan te pakken.

De oprichting van een v.r. vertoont drie raakpunten met het fiscaal recht, nl. het regime van de overgang van goederen op het vlak van de personenbelasting, het evenredig registratierecht bij de inbreng van roerende en onroerende goederen in de v. en de B.T.W. op de inbreng.

Na de oprichting zal de v. de voorheen individueel uitgeoefende beroepswerkzaamheid voortzetten. Op het vlak van de B.T.W. doen zich daarbij in beginsel geen verschillen voor tussen de individueel en in vennootschapsverband uitgeoefende werkzaamheid. De inkomstenbelastingen daarentegen worden aan een eigen fiscaal regime onderworpen. Daarenboven wordt ook de overdracht van winst van de v. aan de vennoten door belasting getroffen. Er treden hier belangrijke verschillen op naargelang van de soort van de v.

Welke de oorzaken er ook van zijn, elke v. kan vroeg of laat worden ontbonden en vereffend. Het kan de bedoeling zijn de v. te splitsen, haar met een andere te laten fusioneren, of haar gewoon te vereffenen in de strikte zin, wat inhoudt dat de lopende zaken worden afgehandeld, alle activa worden bijeengebracht, alle schulden worden betaald en het eventuele batig saldo onder de vennoten wordt verdeeld. Splitsing en fusie worden hier buiten beschouwing gelaten.

Wanneer de vereffening een batig saldo oplevert, leidt dit tot wat men in het fiscaal recht een verdeling van het maatschappelijke vermogen onder de vennoten noemt. De niet te gelde gemaakte en niet verdeelde maatschappelijke goederen worden na de sluiting van de vereffening onverdeelde eigendom van de vennoten. De ontbinding en de eventueel daarmee gepaard gaande verdeling van het maatschappelijk vermogen hebben bijzondere gevolgen, zowel op het vlak van de inkomstenbelastingen als op dat van de registratierechten.

Ofschoon het boek niet ingaat op alle details van deze complexe materie, is het een voortreffelijke aanvulling voor eenieder die ermee te maken heeft. Dit zal in de eerste plaats wel de accountant, de (bedrijfs)jurist en de advocaat zijn, maar menig ander lezer die zich in deze materie wil verdiepen, zal er baat bij vinden. Het is uitstekend gedocumenteerd wat rechtspraak en bibliografie betreft. Eén kritiek echter verdient het boek van de fysische kant: ofschoon bedoeld als naslagwerk, dat vaak ter hand zal worden genomen, valt het al uit elkaar na enkele keren gebruik!

Dony Van Hoof

Carine SAELAERT, ed.

Tewerkstelling van Belgische werknemers in het buitenland. De Bedrijfsbibliotheek, 3

Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1988, xv + 165 blz. - Prijs: 1.265 fr.

In vier hoofdstukken (de internationale arbeidsovereenkomst: arbeidsrechtelijke en procesrechtelijke aspecten, J. Erauw; het sociaal zekerheidsstatuut van de in het buitenland tewerkgestelde werknemer, B. Dubois; de overzeese sociale zekerheid, W. Vanhorenbeeck; fiscale aspecten, I. Onckelinx) bieden de auteurs, gereputeerde specialisten op de behandelde domeinen, een klare, bondige en toch volledige uiteenzetting van de problemen waarmee Belgische werkgevers en werknemers geconfronteerd worden bij tewerkstelling in het buitenland. Deze praktijkgids heeft bovendien het voordeel dat hij zeer gemakkelijk te hanteren is: hij bevat een afkortingenlijst, een gedetailleerd inhouds- en trefwoordenregister en een algemene bibliografie, die per hoofdstuk werd ingedeeld in boeken en bijdragen in verzamelwerken en tijdschriftartikelen.

Tenslotte vindt men in de vijf bijlagen de belangrijkste reglementaire teksten (W. 14 juli 1987 houdende goedkeuring van het Verdrag inzake het recht dat van toepassing is op verbintenissen uit overeenkomst; het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, zoals aangepast aan het Toetredingsverdrag van 9 oktober 1978; de Verordening nr. 1408/71 betreffende de toepassing van de sociale zekerheidsregelingen op werknemers en zelfstandigen, die zich binnen de Gemeenschap verplaatsen, titel I en II), benevens een overzicht van de door België gesloten Dubbelbelastingverdragen en de OESO-modelovereenkomst tot het vermijden van dubbele belasting inzake belasting naar het inkomen en het vermogen, van 1977.

Gabriel L. Bailon

Philip R. WEEMS, ed.

Enforcement of Money Judgments Abroad

New York, Matthew Bender, 1988, losbladig - Prijs: 90 \$

Een vonnis van een rechtbank heeft slechts nut voor de succesvolle schuldeiser, en vormt slechts een effectieve bedreiging voor de schuldenaar ervan, wanneer dit vonnis op activa van de schuldenaar kan worden ten uitvoer gelegd.

Wanneer de rechtbank van een bepaalde Staat een vonnis gewezen heeft, en de schuldenaar ervan geen activa in het rechtsgebied van deze Staat bezit, zal de uitvoering moeten benaarstigd worden in de Staat waar zich activa van de schuldenaar bevinden. Zulks betekent onvermijdelijk dat aan de rechtbanken van de aangezochte Staat de toelating tot tenuitvoerlegging aldaar zal moeten gevorderd worden. De rechtbanken van de aangezochte Staat zullen m.a.w. moeten nagaan of het vonnis van de initieel rechtsprekende Staat in de aangezochte Staat met de formule van tenuitvoerlegging kan bekleed worden.

Voor de rechtspraktijk is het zowel bij het opstellen van overeenkomsten als bij de handhaving ervan en de gebeurlijke tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen van belang te kunnen beoordelen of een vonnis gewezen in een bepaalde Staat een reële kans maakt ten uitvoer gelegd te worden in de aangezochte Staat. Het voorliggend werk biedt een eerste antwoord op deze vraag voor niet minder dan 44 landen uit alle werelddelen.

De editor van dit werk stelde eenzelfde vragenlijst aan 44 praktijkjuristen werkzaam in deze jurisdicties, en elk van deze co-respondenten beantwoordde de gestelde vragenlijst.

Aldus krijgt men voor iedere jurisdictie de naam van de auteur met volledige identificatie. Bepaalde bijdragen zijn bijzonder sterk uitgewerkt en geven voor een jurist die niet vertrouwd is met het rechtstelsel van de betrokken jurisdictie reeds een goede kijk op de haalbaarheid van een tenuitvoerlegging in de aangezochte Staat. Voor de bijdrage over Belgisch recht kan het betreurd worden dat beknoptheid niet altijd gepaard ging met volledigheid. Daarmee is geen uitspraak gedaan over de deugdelijkheid van de overzichten voor andere jurisdicties, en alleszins moet vastgesteld worden dat de gebruiker van dit boek tegen een bijzonder redelijke prijs een indrukwekkende informatiebron in handen heeft.

Luc Demeyere

VARIA

Jaarboek Haven van Antwerpen, 1988-1989

Antwerpen, Antwerpse Lloyd, 1988, 774 blz.

Atlas, Haven van Antwerpen

Antwerpen, Antwerpse Lloyd, 7de druk, 1987, 75 blz.

Prijs: Jaarboek + Atlas: 950 fr.

Het sinds meer dan 100 jaar verspreide *Jaarboek van de Haven van Antwerpen* is opnieuw verschenen. Het Jaarboek is een publikatie van de uitgeverij van de bekende maritieme bladen *De Lloyd* en *Lloyd Anversois*. De inhoud bestaat uit een repertorium van alle diensten, instellingen, groeperingen en firma's die bij de haven betrokken zijn en bevat de namen van al hun directie- en kaderleden. Er worden niet minder dan 255 officiële en niet-officiële instanties, 1.300 havenbedrijven en 4.700 namen vermeld.

Als bijlage bij het Jaarboek is er de *Atlas, Haven van Antwerpen*, waarvan de detailkaarten de vestigingsplaats aangeven van alle firma's die in het havengebied bedrijvig zijn.

Beide publikaties vormen samen een onmisbare gids voor al wie in de uitgebreide wereld van de Antwerpse haven en scheepvaart wegwijs wil worden.

Louis Baudez

DIERICKX & CIE

wisselagenten sinds 1901

beursorders - euro-obligaties - handel in opties
analyses - vreemde valuta's

Kasteelpleinstraat 44-46
2000 Antwerpen - Tel. (03) 238 79 00

Statielei 117
2510 Mortsel - Telex 73372